

РОГОЗА Микола Єгорович

д.е.н., професор,

заслужений діяч науки і техніки України,

Полтавський університет економіки і торгівлі,

м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5654-7385>

rogoza.ne@gmail.com

СТОЛЯРЧУК Валентина Миколаївна

к.т.н., доцент,

Полтавський університет економіки і торгівлі,

м. Полтава, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6543-9020>

w_stol@yahoo.com

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ГАЛУЗЕВИХ КОМПЛЕКСІВ СФЕРИ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Узагальнено сучасні теоретико-методологічні підходи щодо формування галузевих угрупувань сфери послуг. Їх врахування забезпечило можливість виявлення у вітчизняних нормативно-правових документах недоліків щодо встановлених критеріїв галузевого обмеження туризму, готельної та ресторанної сфер. Запропоновано їх першочергове усунення для забезпечення можливості прогресивних змін у економіці, стимулювання розвитку галузей, ефективного управління діяльністю підприємств, які функціонують у їх середовищі.

Ключові слова: галузева структура; принципи та критерії структуроутворення; туризм, готельна та ресторанна індустрія.

Постановка проблеми. Із кінця ХХ століття домінуюче положення у структурі національного виробництва більшості країн світу займає сфера сервісу [1, с. 178-179; 2, с. 36; 3, с. 8; 4; 5]. Протягом кількох останніх десятиліть вона відіграє ключову роль у зростанні економічних показників: частка послуг у ВВП розвинених країн становить близько 70%, зайнятість працюючого населення в сфері сервісу – понад 60% [1, с. 179; 2, с. 364; 3]. Галузева структура сфери сервісу представлена в кількох міжнародних класифікаціях (ISIC, NACE, CPA, CPC тощо) [6, с. 3]. Незважаючи на її широке використання, відмічаються певні недоліки в формуванні галузевих груп і визначені зав'язків між ними. Відомство Євросоюзу зі статистики (Eurostat) визначає сферу сервісу як третинний сектор економіки, який охоплює роздрібну торгівлю, телекомунікацію, діяльність із надання послуг розміщення та харчування, транспортних, адміністративних, медичних, освітніх, юридичних тощо [3, с. 8]. Це досить широка та різноманітна група галузей. Деякі з них (зокрема, готельна та ресторанна галузі) мають настільки тісні взаємозв'язки, що утворюють між собою структурні об'єднання, тому їх розглядають як окремі самостійні підсистеми (зокрема, готельно-ресторанне господарство, індустрії гостинності, туризму тощо).

Подібні структуроутворення недостатньо чітко та однозначно відображаються в існуючих класифікаціях галузей сфери сервісу. Відсутня не лише одностайність стосовно визначення галузевих угрупувань, а й відносно застосування термінів для їх позначення (зокрема, «галузь», «індустрія», «сектор»), що ще більше ускладнює ситуацію.

Одним із напрямів розвитку вітчизняної економіки визнано здійснення «прогресивних змін у її структурі, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення» [7, стаття 10]. Науковці наголошують, що при вирішенні цього завдання уваги потребує саме розвиток

туризму, оскільки за даними міжнародних організацій (зокрема, UNWTO, Eurostat) він забезпечує вагомий внесок у зростання основних економічних показників, які характеризують сферу послуг [8]. Вищезазначене вказує на актуальність детальних досліджень теоретично-методологічної бази формування галузевої структури сектору сфери сервісу, який забезпечує надання широкого спектру послуг туристам (переміщення, тимчасове розміщення, харчування тощо). Отримані результати забезпечать підґрунтя для чіткого, однозначного визначення галузевих груп і міжгалузевих комплексів сфери послуг, сприятимуть їх розвитку та конкурентоспроможності на світовому ринку, створенню кращих умов діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із кінця минулого століття у наукових джерелах для позначення певних галузевих об'єднань сфери сервісу дедалі більше використовується термін «індустрія». Тому нами було вивчено сучасне трактування цього терміну з урахуванням його цілеспрямованого використання для позначення галузевих угрупувань сфери сервісу. Зазвичай при тлумаченні терміну «індустрія» (industry) його ототожнюють із «промисловістю», враховуючи лише переклад із англійської мови [9, с. 14-15; 10, с. 1; 11, с. 278]. Проте, дедалі більше науковців, приймаючи до уваги походження слова «індустрія» (industria) з латинської мови, перекладають його як діяльність [9, с. 14; 10, с. 1; 11, с. 278]. На підставі цього пропонується як «індустрія» розглядати «галузь економіки, сукупність споріднених підприємств, що характеризується єдністю економічного призначення створюваної продукції, однорідністю споживаної сировини, спільністю технологічних процесів і технічної бази, особливою професійною структурою працівників та специфічними умовами праці» [9, с. 14; 11, с. 278]. О.О. Похомчикова на підставі результатів проведених досліджень робить висновки, що первинне значення поняття «індустрія» протягом тривалого періоду часу було тотожним із «промисловістю», оскільки промисловий сектор вважався ключовою ланкою економіки. Проте, як відмічає науковець, соціально-економічний розвиток суспільства обумовив розширення меж поняття «індустрія» до «крупних сукупностей споріднених підприємств (сфер діяльності), поєднаних спільними ознаками» [9, с. 15]. Вище зазначені підстави обумовлюють дедалі ширше використання терміну «індустрія» для позначення угрупувань сфери сервісу, які характеризуються певною галузевою спорідненістю.

Дослідженням галузевої структури сфери сервісу, яка пов'язана з наданням туристичних послуг, тимчасового розміщення та харчування, присвячена значна кількість наукових праць А.Ю. Баранової [12, с. 169], О. Дишканюк [13, с. 28], Ю.Я. Опанашук [14, с. 19-20], І. Пандяк [11, с. 277-278], О.О. Похомчикової [9, с. 23] та ін.. У переважній більшості робіт науковці звертають увагу на недосконалість методологічної бази. Вони підкреслюють доцільність першочергового визначення галузевого сектору, який пов'язаний із тимчасовим розміщенням відвідувачів, оскільки він є ключовим. Зокрема, С.В. Семіколенова указує, що в нормативно-правових документах, науковій літературі та офіційних джерелах відсутній єдиний підхід до розуміння й визначення, перш за все, самої категорії «готельне господарство» [15, с. 21].

Значна частина наукових публікацій присвячена дослідженням методологічного підґрунтя формування не лише окремих галузевих груп, а й міжгалузевих комплексів, зокрема, індустрії туризму. О.А. Мельниченко, В.О. Шведун визначають індустрію туризму як «упорядковану систему взаємодії представників міжгалузевого господарського комплексу, чия діяльність передбачає створення, збут і споживання туристичного продукту, ... задоволення специфічних потреб населення в проведенні дозвілля під час подорожі» [16, с. 9]. У наукових джерелах розглядається також ціла низка споріднених міжгалузевих комплексів, які досить тісно перетинаються й охоплюють види діяльності, що спрямовані на задоволення потреб туристів, зокрема «рекреаційна індустрія» [17], «індустрія гостинності» [9, с. 15], «індустрія вражень» [17] тощо.

Результати проведеного аналізу інформаційних джерел показали, що висока мінливість галузевої структури на сучасному етапі розвитку є однією з причин недосконалості формування її угрупувань на підрівнях. Активне зростання сервісної діяльності в світових масштабах, супроводжується швидким розвитком розгалуженої системи галузей, її ускладненням, появою нових підсистем [18, с. 22]. Міжнародні організації визнають, що виникнення нових галузей

зумовила зміну галузевої структури за останні 20 років [6, с. 3]. Незважаючи на невизначеність, появі нових галузей розглядається як позитивна тенденція. Як зазначає Генеральний секретар ЮНКТАД (UNCTAD) Мухіса Кітуйі (Mukhisa Kituyi), зміни в економіці залежать від нових типів діяльності та секторів, тому необхідно проводити аналіз уже існуючих взаємозв'язків у секторах і визначати перспективні можливості для створення нових галузей [19, с. 33].

Для позначення нових галузевих структур науковці та практики активно вводять нові синонімічні терміни, що ще більше ускладнюють ситуацію [9, с.14; 11, с. 282-283; 12-13; 14, с. 14-22]. Одним із таких нових термінів є «індустрія гостинності». Наведені в науковій літературі його визначення мають досить широкий змістовний спектр трактування. Це призводить до того, що в наукових публікаціях і на практиці терміни «готельне господарство», «індустрія гостинності» та «індустрія туризму» часто вживаються як синоніми, підмінюють за змістом, сприймають як тотожні, ідентичні та взаємопов'язані [9, с.14; 11, с. 282-283; 12, с. 169; 13, с. 25; 14, с. 14-22].

Проведений аналіз інформаційних джерел показав відсутність одностайністі серед науковців щодо галузевої структуризації сектору послуг, який об'єднує об'єкти з наданням послуг туристичних, тимчасового розміщення та харчування. У переважній більшості наукових робіт визнано існування певного міжгалузевого комплексу, який є сектором сфери сервісу та охоплює діяльність із надання зазначених послуг. При цьому науковці визнають його активні зміни в часі та виокремлюють різні галузеві підструктури. Наявність суттєвих протиріч указує на необхідність більш детальних досліджень теоретико-методологічних підходів (концептуальних принципів і критеріїв), які застосовуються світовою науковою спільнотою для формування галузевого структуроутворення. Отримані результати забезпечать можливість чіткого виокремлення сучасних галузевих складових (готельної, ресторанної галузей тощо) у структурі вітчизняної сфери сервісу, визначення взаємозв'язків між ними та можливості агрегування в міжгалузеві комплекси (індустрію гостинності, туристичну, рекреаційну тощо) з урахуванням ймовірності виникнення нових структур у майбутньому.

Метою дослідження є визначення теоретико-методологічних підходів (концептуальних принципів і критеріїв) щодо формування галузевих угрупувань у сфері послуг України, які пов'язані з наданням туристичних, готельних і ресторанних послуг.

Викладення основного матеріалу дослідження. При проведенні досліджень було розглянуто методологічну базу формування галузевої структури сервісу відповідно до інтегрованої Міжнародної системи економічних класифікаторів [20, с. 42]. Її ключовою складовою є Міжнародна стандартна галузева класифікація всіх видів економічної діяльності (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, ISIC) [6; 20, с.7; 21, с. 1]. Вона представляє узгоджену, послідовну структуру галузей за видами економічної діяльності [6, с. 4–5]. При розробці класифікації ISIC застосована методологічна основа, яка базується на комплексі міжнародних узгоджених рішень, визначень, принципів і класифікаційних правил [191, с. 3]. Розроблялася вона у тісній співпраці міжнародних організацій, національних статистичних офісів, наукових установ та інших представництв [6, с. 5]. Класифікація ISIC широко використовується різноманітними міжнародними організаціями для аналізу економічних видів діяльності (зокрема, the United Nations, the International Labour Organization (ILO), the Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), the United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), the International Monetary Fund (IMF), the World Bank [6, с. 6]). Таким чином, галузеві структурні категорії, які представлено в ISIC, широко визнаються як на світовому, так і на національному рівнях [6, с. 5].

Основоположною для структурування галузей за видами економічної діяльності для країн Європейського простору є Класифікація видів економічної діяльності Європейського Співовариства (NACE) [6; 20, с.7,42; 21, с. 1]. Національний Класифікатор України «Класифікація видів економічної діяльності» (КВЕД) створено на основі NACE [21, с. 2]. Класифікатори, які базуються на ISIC (зокрема, NACE, КВЕД), також враховують концептуальну основу її створення та відображають її галузеву структуру. Тому при проведенні

досліджень першочергово розглядалися теоретико-методологічні підходи, які застосовані при формуванні галузевих угрупувань сфери послуг у вище зазначених класифікаціях. Загальні концептуальні принципи формування галузевих груп (Conceptual framework) представлено у вигляді моделі даних (Data model) (рис. 1). Модель побудовано за допомогою засобів бізнес-моделювання – інструментальної платформи ARIS (ARchitecture of Integrated Information Systems), розробленої компанією Software AG, Німеччина.

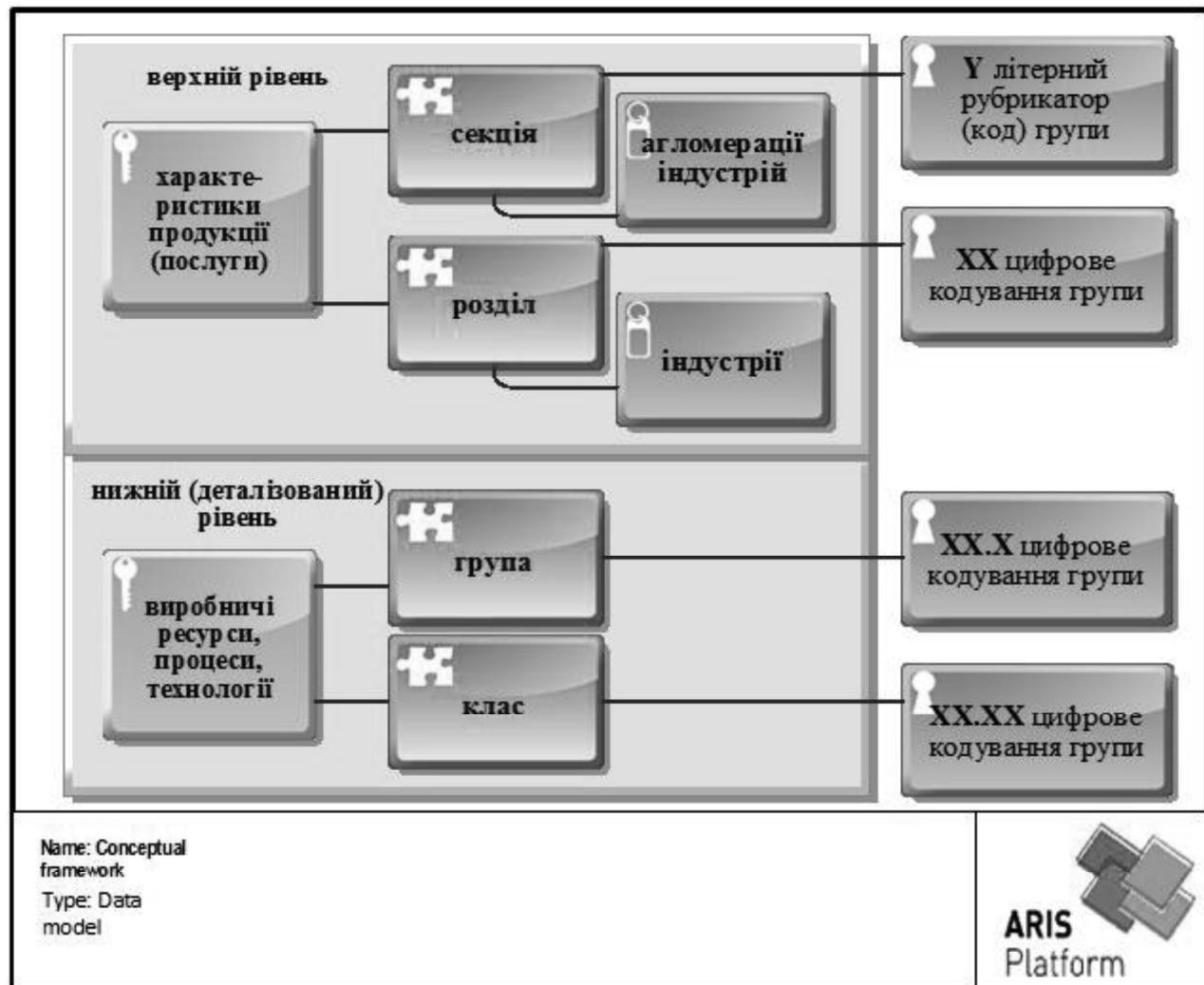

Рис. 1. Модель концептуальних принципів визначення категорій галузевої структури

Джерело: побудовано авторами на основі ISIC [6] NACE [20], КВЕД [21]

Узагальнюючи результати аналізу галузевого структуроутворення слід відмітити, що статистичні одиниці групуються в категорії з урахуванням низки принципів, основні з яких передбачають подібність за критеріями (відповідно до ISIC [6, с. 4] та NACE [20, с.23]):

- ресурси та фактори виробництва;
- виробничі процеси та технології;
- характеристики результату діяльності (вироблених товарів і наданих послуг);
- призначення товарів і послуг.

Відповідно до методологічних принципів галузевого групування, вагомість застосування зазначених основних критеріїв змінюється залежно від структурного рівня [6, с.4]. Загальноприйнято, як критерії групування на вищих рівнях більш вагомо враховувати характеристики виходу (вироблених товарів і послуг) та призначення результатів діяльності [6, с. 3]. Напротивагу, при визначенні угрупувань (класів) на найнижчому, найбільш детальному рівні класифікації перевагу надають фактичним виробничим процесам і технологіям, які використовуються у виробничій діяльності [6, с. 4; 20, с.23].

Таким чином основою для групування галузей і міжгалузевих груп є об'єднання виробничих одиниць за характером вироблених товарів і наданих послуг із урахуванням спільних рис і зв'язків із джерелами попиту та ринками продукції. Науковцями визнано, що дотримання суворого підходу, який передбачає врахування галузевого походження чи підходу, орієнтованого на попит, повністю змінює галузеву структуру [18, с. 9]. На сучасному етапі розвитку саме категорії вищого рівня відображають концептуальний поділ економіки на індустрії [6, с. 5]. Проте, слід відмітити, що придатність і точне застосування встановлених критеріїв для багатьох аналітичних цілей і потреб не доведена [6, с. 4].

Однозначне застосування лише загальноприйнятих міжнародних методологічних принципів до галузевого поділу економіки спричиняє втрату можливості для врахування національних особливостей. Саме вони забезпечують підґрунтя для конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Можливість врахування національних особливостей передбачається в базових міжнародних класифікаторах (ISIC, NACE). Зокрема, у ISIC наголошується, що дляожної країни характерна своя ступінь необхідної деталізації при класифікації даних за видами економічної діяльності. Зумовлено це відмінностями в географічних та історичних умовах, рівнем промислового розвитку та організації економічної діяльності.

Із врахуванням отриманих результатів аналізу концептуальних принципів і критеріїв до виокремлення галузевих угрупувань нами вивчено підходи до формування вітчизняних структурних об'єднань одиниць, які здійснюють діяльність щодо надання туристичних, готельних і ресторанних послуг. У вітчизняних нормативно-правових документах (КВЕД [21, с. 3], Господарського кодексу України [7, стаття 260]), термін «галузь» визначено як сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові чи подібні види економічної (виробничої) діяльності. Згідно з КВЕД [21, с. 3], галузі економіки виділяють на найбільш узагальненому рівні групування одиниць, який відповідає рівню секцій (див. рис. 1).

У структурі сфери сервісу за класифікацією ISIC (у т.ч. і NACE та КВЕД, як її похідними) виділена секція I «Тимчасове розміщення й організація харчування». На підставі вищезазначеного підходу її можна вважати галуззю. Результати проведеного аналізу наукових джерел показали, що її досить часто розглядають як «готельно-ресторанне господарство». При цьому науковці та практики також виділяють окремо дві галузі: готельну та ресторанну. У структурі ISIC (відповідно, NACE та КВЕД) вони представлені на нижчому рівні окремими розділами: I 55 «Тимчасове розміщення» та I 56 «Діяльність із забезпеченням стравами та напоями». Із метою визначення чіткої бази, яка б ґрунтовно підтвердила доцільність і однозначність такого галузевого розмежування, його представлення на відповідному ієрархічному рівні структури, нами проведено більш детальні дослідження концептуальних принципів і критеріїв відповідно до існуючих вітчизняних нормативно-правових документів, які регламентують діяльність у досліджуваній виробничій сфері. Результати представлено у вигляді моделі даних (“National criteria”) (рис. 2).

У якості об'єктів (Entity) розглядалися певні галузеві групування сфери послуг, які своєю діяльністю спрямовані на забезпечення потреб споживачів у послугах туризму, розміщення та споживання харчових продуктів. Вони являють собою галузі та міжгалузеві комплекси, отже, належать до вищих рівнів сфери послуг: секцій, розділів (див. рис. 1). Попередньо встановлено, що угрупування вищих рівнів визначають із врахуванням характеристик виходу продукції, тому при побудові моделі національних концептуальних критеріїв вони визначені нами як первинні, основні ключі (Primary key) (рис.2).

Процеси враховуються при формуванні категорій нижчого рівня (див. рис. 1), отже, при побудові моделі вони визначені в якості віддалених «зовнішніх» ключів (Foreign key) (рис. 2). У вітчизняних нормативно-правових документах визначено також певні додаткові критерії, що сприяють більш чіткому розмежуванню галузевих груп. Вони розглянуті нами як додаткові атрибути (Attribute). Зокрема, такими можна вважати виокремлення основних і додаткових послуг, які враховано при побудові моделі (рис. 2).

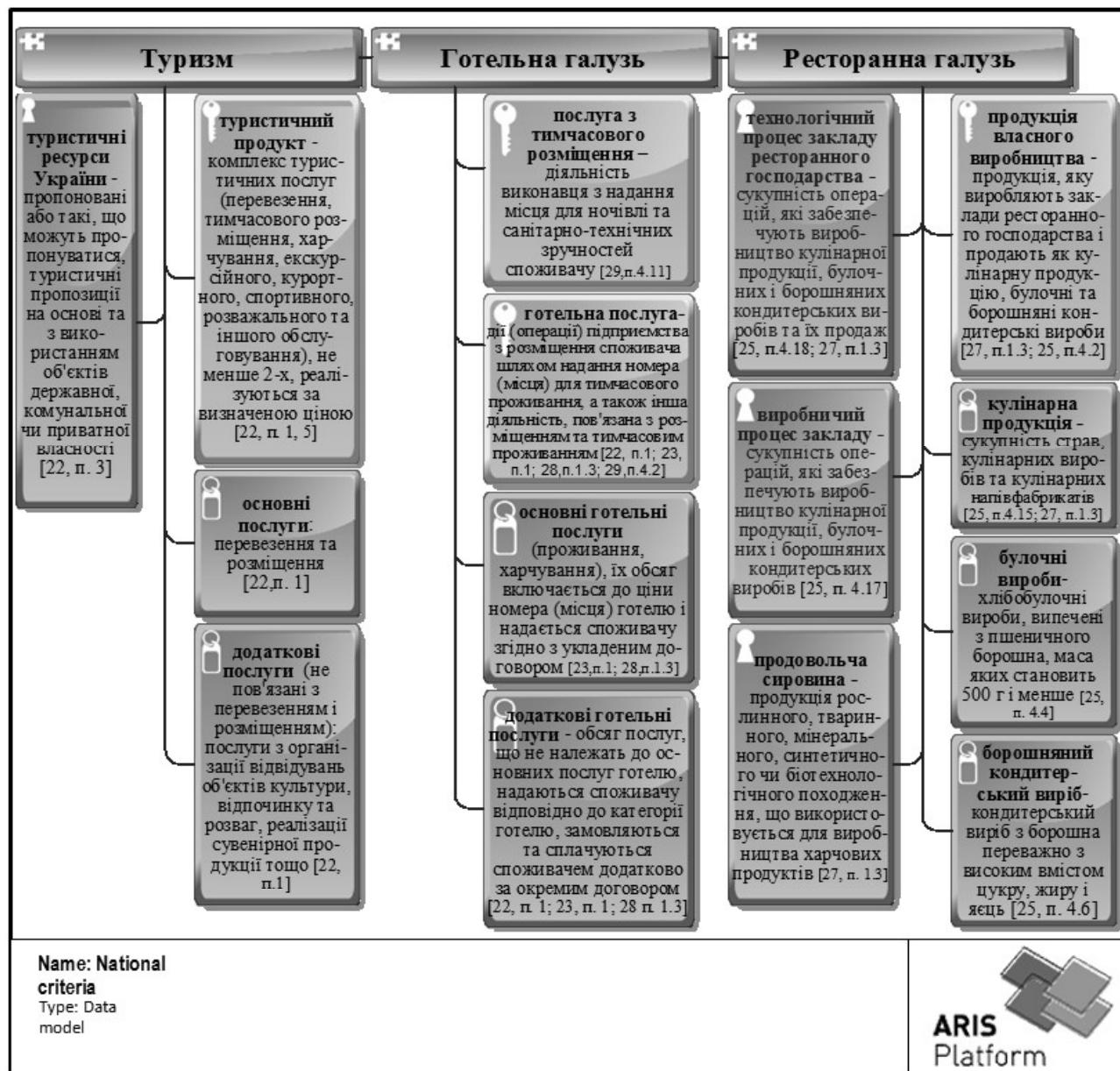

Рис. 2. Модель національних концептуальних критеріїв формування галузевих груп у сфері надання туристичних, готельних і ресторанних послуг

Джерело: побудовано авторами на основі аналізу нормативно-правових документів [22-30]

Аналіз отриманої моделі показав прогалини у вітчизняних нормативно-правових документах щодо визначення національних концептуальних принципів і критеріїв, які забезпечують формування галузевих груп у сфері надання туристичних, готельних і ресторанних послуг. Для кожної з груп об'єктів не визначено певні критерії:

– для групи об'єктів, які забезпечують надання туристичних послуг, – критерії, які характеризують процеси та технології;

– для групи об'єктів, які забезпечують надання послуг тимчасового розміщення – критерії, які характеризують ресурси, процеси та технології;

– для групи об'єктів із забезпечення стравами та напоями – критерії, які характеризують послуги.

Аналізуючи зазначені недоліки у визначенні критеріїв у вітчизняних нормативно-правових документах, можна відмітити, що для кожної групи видів діяльності вони стосуються характеристик, які вказують на приналежність до різних ієрархічних рівнів галузевої структури. Виявлені недоліки є перешкодою до однозначного визначення положення груп за ієрархічними рівнями галузевої структури та раціонального формування міжгалузевих комплексів.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведений аналіз, можна відмітити, що при формуванні галузевої структури сфери сервісу виділяють галузі, міжгалузеві комплекси, індустрії. Проте, в нормативно-правовій документації відсутня чітка одностайна позиція щодо їх виокремлення. Проблему ускладнюють активні зміни в галузевій структурі сучасної економіки. Відповідно до вітчизняної нормативно-правової бази галузь утворює сукупність виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові й подібні види діяльності.

У ході проведених досліджень вітчизняної нормативно-правової бази визначено відмінні характеристики сировини, технології, процесів, що стосуються об'єктів, які реалізують діяльність у туристичній, готельній і ресторанній сферах. Це підтвердило, що зазначені структурні об'єкти не забезпечують здійснення подібних видів діяльності й їх виробничі одиниці не утворюють одну галузь. Разом із цим кінцева продукція таких об'єктів характеризується певною подібністю (зокрема, як основні послуги в туризмі визначаються послуги перевезення та розміщення, в готельній галузі – проживання та харчування). Відповідно до концептуальних принципів розробки інтегрованої Міжнародної системи економічних класифікаторів подібність одиниць за характеристиками кінцевого результату діяльності (продукцію чи послугами) відмічається на найвищих рівнях галузевої структури, тому формування зазначених угрупувань можна розглядати на міжгалузевому рівні. На сучасному етапі розвитку для позначення таких угрупувань науковці пропонують використовувати терміни індустрія чи міжгалузеві комплекси, для нових об'єктів – альтернативні агломерації.

Проведені дослідження показали певні прогалини в визначенні основних концептуальних принципів і критеріїв визначення галузевих угрупувань у вітчизняній нормативно-правовій базі. Зокрема, відсутнє чітке визначення технології, процесів та ресурсів у туристичній і готельній сфері; послуг – у ресторанній. Подібні недоліки перешкоджають чіткому одностайному визначення галузевих угрупувань і встановлення їх ієрархічного положення в структурі сфери сервісу.

Виявлення шляхів усунення вище зазначених недоліків вбачаємо першочерговим завданням подальших досліджень. Оскільки чітке одностайне розмежування галузей, визначення галузевих груп і міжгалузевих комплексів із врахуванням альтернативних новоутворень сприятиме не лише розвитку вітчизняної сфери сервісу, а й забезпечить можливість прогресивних змін та ефективному управлінню діяльністю підприємств, які функціонують у середовищі цих галузевих угрупувань.

Список використаних джерел

1. Бокоч В. М. Інвестування сфери послуг: теоретико-прагматичні підходи. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки.* 2009. Вип. 24(1). С. 178-185.
2. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market. *Official Journal of the European Union.* L 376. P. 36-67. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0123&rid=3> (дата звернення: 20.11.2019).
3. UK national accounts: a short guide. Pete Lee Office for National Statistics August 2011. URL: <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105233842/http://www.ons.gov.uk/ons/rel/naa1-rd/national-accounts-concepts--sources-and-methods/august-2011/uk-national-accounts---a-short-guide.pdf> (дата звернення: 20.11.2019).
4. Glossary: Tertiary sector. Further information. Eurostat Statistics Explained. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Tertiary_sector (дата звернення: 20.11.2019).
5. A message from Director - General Roberto Azevêdo. *World Trade Statistical Review 2017.* Chapter I. 7 p. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/WTO_Chapter_01_e.pdf (дата звернення: 20.11.2019).
6. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Revision 4 (ST/ESA/STAT/SER.M/4/Rev.4). Statistical papers Series M No. 4/Rev.4. Department of Economic and Social Affairs Statistics Division. United Nations. New York, 2008. URL: <https://unstats.un.org/unsd/cr/registry/isic-4.asp> (дата звернення: 20.11.2019).

7. Господарський кодекс України. Законодавство України. Редакція від 01.01.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 20.11.2019).
8. UNWTO World Tourism Barometer and Statistical Annex (English version), Volume 15, Issue 5, October 2017. DOI: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng>
9. Похомчикова Е. О. Индустрія гостеприимства: еволюціонний подхід : дисс. ... канд. экон. наук. 08.00.05 / ФГБОУ ВПО «Байкальский государственный университет экономики и права. Иркутск, 2015. 192 с.
10. Похомчикова Е. О. К вопросу о специфике индустрии гостеприимства. *Известия Иркутской государственной экономической академии*. 2014. № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/k-voprosu-o-spetsifike-industrii-gostepriimstva> (дата звернення: 20.11.2019).
11. Пандяк І. Феномен індустрії гостинності: дефініція поняття, основні підходи, структура. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2016. Випуск 50. С. 277–285.
12. Баранова А. Ю. Проблемы инфраструктурного обеспечения индустрии гостеприимства в муниципальных образованиях туристско-рекреационной специализации. *Вопросы государственного и муниципального управления*. 2011. № 3. С. 168–179. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2012/03/26/1269127911/Баранова%20168-179.pdf> (дата звернення: 20.11.2019).
13. Дишкантюк О.В. Формування інфраструктурного забезпечення сфери гостинності. *Економіст*. 2016. № 7. С. 25–28.
14. Опанашук Ю. Я. Формування системи послуг у готельному господарстві України дис. ... канд. екон. наук. 08.00.04. Львів, 2009. 182 с.
15. Семіколенова С. В. Статистичне оцінювання стану та розвитку готельного господарства дис. ... канд. екон. наук. 08.00.10. Національний університет «Києво-Могилянська Академія». Київ, 2007. 213 с.
16. Мельниченко О.А., Шведун В.О. Особливості розвитку індустрії туризму в Україні. Монографія. Харків: Видавництво НУЦЗУ, 2017. 153 с.
17. Ellis G. & R. Rossman. Creating value for participants through experience staging: Parks, recreation, and tourism in the experience industry. *Journal of Park and Recreation Administration*. 2008. Vol. 26, No. 4, Pp. 1-20. URL: https://www.researchgate.net/publication/288959265_Creating_value_for_participants_through_experience_staging_Parks_recreation_and_tourism_in_the_experience_industry (дата звернення: 20.11.2019).
18. Central Product Classification (CPC). Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division. *Statistical Papers*. Series M No. 77, Version 2.1. URL: [https://unstats.un.org/unsd/cr/downloads/CPCv2.1_complete\(PDF\)_English.pdf](https://unstats.un.org/unsd/cr/downloads/CPCv2.1_complete(PDF)_English.pdf) (дата звернення: 20.11.2019).
19. UNCTAD (2016). Trade and development report: Structural transformation for inclusive and sustained growth. Report by the secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva. Retrieved from http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2016_en.pdf (дата звернення: 20.11.2019).
20. European Communities. NACE Rev. 2 Statistical classification of economic activities in the European Community. General and regional statistics Collection: Methodologies and working papers. European Commission. 363 pp. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015-EN.PDF> (дата звернення: 20.11.2019).
21. Національний класифікатор ДК 009:2010 «Класифікація видів економічної діяльності» (КВЕД-2010). Національний класифікатор України. URL: <https://docs.dktk.ua/download/pdf/1157.1892.1> (дата звернення: 20.11.2019).
22. Закон України «Про туризм» № 324/95-ВР. URL: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vp](https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vp) (дата звернення: 20.11.2019).
23. Послуги туристичні. Класифікація готелів: ДСТУ 4269:2003. URL: https://dnaop.com/html/29982/doc-ДСТУ_4269_2003 (дата звернення: 20.11.2019).
24. Заклади ресторанного господарства. Класифікація: ДСТУ 4281:2004. URL: https://dnaop.com/html/29645/doc-ДСТУ_4281_2004 (дата звернення: 20.11.2019).
25. Ресторанне господарство. Терміни та визначення: ДСТУ 3862-99. URL: https://dnaop.com/html/40988/doc-ДСТУ_3862-99 (дата звернення: 20.11.2019).
26. Про затвердження Методики розрахунку обсягів туристичної діяльності: Наказ Держтурадміністрації України від 12.11.2003 № 142/394 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1128-03> (дата звернення: 20.11.2019).

27. Про затвердження Правил роботи закладів (підприємств) ресторанного господарства: Наказ, Мінекономіки, європ.інтеграції від 24.07.2002 № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02> (дата звернення: 20.11.2019).

28. Про затвердження Правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг: Наказ Держтурадміністрації України від 16.03.2004 № 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04> (дата звернення: 20.11.2019).

29. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення: ДСТУ 4527:2006. URL: <http://hihostels.com.ua/sites/default/files/hostely/dstu4527.pdf> (дата звернення: 20.11.2019).

30. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги: ДСТУ 4268:2003. URL: https://dnaop.com/html/29636/doc-ДСТУ_4268_2003 (дата звернення: 20.11.2019).

References

1. Bokoch, V. M. (2009). Investing in the service industry: theoretical and pragmatic approaches. *Collection of scientific works of Cherkasy State Technological University. Avg.: Economic Sciences.* 2009. Issue. 24 (1). 24(1). P. 178-185. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2009_24%281%29_37. (Accessed: 20.11.2019).
2. The European Parliament and the Council of the European Union (2006). Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market. Official Journal of the European Union. L 376, 36-67. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006L0123&rid=3> (Accessed: 20.11.2019).
3. UK national accounts: a short guide (2011). Pete Lee Office for National Statistics. Retrieved from <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105233842/http://www.ons.gov.uk/ons/rel/naa1-rd/national-accounts-concepts--sources-and-methods/august-2011/uk-national-accounts---a-short-guide.pdf> (Accessed: 20.11.2019)
4. Eurostat Statistics Explained (2019). Glossary: Tertiary sector. Further information. Retrieved from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Tertiary_sector (Accessed: 20.11.2019).
5. A mesage from Director - General Roberto Azevêdo (2017). World Trade Statistical Review 2017. Chapter 01. 7 p. Retrieved from: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2017_e/WTO_Chapter_01_e.pdf (Accessed: 20.11.2019).
6. Department of Economic and Social Affairs Statistics Division. United Nations (2008). International Standard Industrial Classification of All Economic Activities Revision 4 (ST/ESA/STAT/SER.M/4/Rev.4). Statistical papers Series M No. 4/Rev.4. Retrieved from: <https://unstats.un.org/unsd/cr/registry/isic-4.asp> (Accessed: 20.11.2019).
7. The legislation of Ukraine (2019). Economic Code of Ukraine. Editorial from 01.01.202. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Accessed: 20.11.2019).
8. UNWTO (2019). World Tourism Barometer and Statistical Annex (English version), Volume 15, Issue 5, October 2017. DOI: <https://doi.org/10.18111/wtobarometereng> (Accessed: 20.11.2019).
9. Pohomchikova EO (2015). The hospitality industry: an evolutionary approach: diss. ... Cand. econom. Sciences. 08.00.05 / FGBOU VPO "Baikal State University of Economics and Law. Irkutsk. 192p. (in Russ.)
10. Pohomchikova EA (2014). On the issue of the specifics of the hospitality industry. News of the Irkutsk State Economic Academy. Retrieved from: <https://cyberleninka.ru/article/v/k-voprosu-o-spetsifike-industrii-gostepriimstva> (Accessed: 20.11.2019).
11. Pandyak I. (2016). The phenomenon of hospitality industry: definition of the concept, basic approaches, structure. *Vismyk of the Lviv University.* Series Geography. Issue 50. P. 277–285.
12. Baranova, A. Yu (2011). Problems of Infrastructure Provision of Hospitality Industry in Municipalities of Tourism and Recreational Specialization. *Issues of state and municipal government,* 3, 168–179.
13. Dishkantyuk O.V. (2016). Formation of hospitality infrastructure support. *Economist,* 7, 25–28.
14. Opanashchuk Y. Ya. (2009). Formation of the system of services in the hotel industry of Ukraine. ... Cand. econom. Sciences. 08.00.04. Lviv., 182 p. (in Ukr.).
15. Semikolenova SV (2007). Statistical estimation of a condition and development of hotel economy dis. ... Cand. econom. Sciences. 08.00.10 / National University of Kyiv-Mohyla Academy. Kyiv., 213 p. (in Ukr.).
16. Melnichenko OA, Shvedun VA (2017). Features of development of tourism industry in Ukraine. Monograph. Kharkiv: NUTSU Publishing House. 153 p. (in Ukr.).

17. Ellis G. & R. Rossman (2008). Creating value for participants through experience staging: Parks, recreation, and tourism in the experience industry. *Journal of Park and Recreation Administration*, Vol. 26, No. 4, Pp. 1-20. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/288959265_Creating_value_for_participants_through_experience_staging_Parks_recreation_and_tourism_in_the_experience_industry (Accessed: 20.11.2019).
18. United Nations (2015). Central Product Classification (CPC). Department of Economic and Social Affairs. Statistics Division. Statistical Papers Series M No. 77, Version 2.1. URL: [https://unstats.un.org/unsd/cr/downloads/CPCv2.1_complete\(PDF\)_English.pdf](https://unstats.un.org/unsd/cr/downloads/CPCv2.1_complete(PDF)_English.pdf) (Accessed: 20.11.2019).
19. UNCTAD (2016). Trade and development report: Structural transformation for inclusive and sustained growth. Report by the secretariat of the United Nations Conference on Trade and Development, New York and Geneva. Retrieved from http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/tdr2016_en.pdf (Accessed: 20.11.2019).
20. European Commission (2015). European Communities. NACE Rev. 2 Statistical classification of economic activities in the European Community. General and regional statistics Collection: Methodologies and working papers. 363 pp. Retrieved from: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015-EN.PDF> (Accessed: 20.11.2019).
21. Natsionalnyi klasyfikator DK 009:2010 (KVED-2010). Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti: Natsionalnyi klasyfikator Ukrayiny. Retrieved from: <https://docs.dtkt.ua/download/pdf/1157.1892.1>. (in Ukr.).
22. Verxovna Rada Ukrayiny` (2015). № 324/95-BP: Zakon Ukrayiny "Pro turyzm" [№ 324/95-BP: The Law of Ukraine "On Tourism"], Verxovna Rada Ukrayiny, Ky'yiv, Ukraine. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>. (in Ukr.).
23. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny` (2003). DSTU 4269:2003. Posluhyturystychni. Klasyfikatsiiahoteliv [DSTU 4269: Tourist services. Hotel Classification], Natsionalnyistandart Ukrayiny, Ky'yiv, Ukraine. Retrieved from: https://dnaop.com/html/29982/doc-ДСТУ_4269_2003. (in Ukr.).
24. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny` (2004). DSTU 4281:2004. Zaklady restoranno hospodarstva. Klasyfikatsiia. Retrieved from: https://dnaop.com/html/29645/doc-ДСТУ_4281_2004. (in Ukr.).
25. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny` (1999). DSTU 3862-99. Restoranne hospodarstvo. Terminy ta vyznachennia. Retrieved from: https://dnaop.com/html/40988/doc-ДСТУ_3862-99. (in Ukr.).
26. Nakaz Derzhturadministratsii Ukrayiny (2003). Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku obsiahiv turystychnoi diialnosti № 142/394. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1128-03>. (in Ukr.).
27. Nakaz Minekonomiky, yevrop.intehratsii Ukrayiny (2002). Pro zatverdzhennia Pravyl roboty zakladiv (pidpriyemstv) restoranno hospodarstva № 219. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-02>. (in Ukr.).
28. Nakaz Derzhturadministratsii Ukrayiny (2004). Pro zatverdzhennia Pravyl korystuvannia hoteliamy y analohichnymy zasobamy rozmishchennia ta nadannia hotelnykh posluh № 19. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0413-04>. (in Ukr.).
29. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny` (2006). DSTU 4527: Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Terminy ta vyznachennia [DSTU4527: Tourist services. Accommodation facilities. Terms and definitions], Natsionalnyi standart Ukrayiny, Ky'yiv, Ukraine. Retrieved from: <http://hihostels.com.ua/sites/default/files/hostely/dstu4527.pdf>. (in Ukr.).
30. Derzhspozhy`vstandartu Ukrayiny` (2003). DSTU 4268: Posluhy turystychni. Zasoby rozmishchennia. Zahalni vymohy [DSTU 4268: Tourist services. Accommodation facilities. general requirements], Natsionalnyistandart Ukrayiny, Ky'yiv, Ukraine. Retrieved from: https://dnaop.com/html/29636/doc-ДСТУ_4268_2003. (in Ukr.).

ROGOZA Mykola

Dr. Sc. (Ekon.), Professor,
Honored Worker of Science and Engineering of Ukraine,
The Head of the Enterprise Economy and Economic
Cybernetics Department,
Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine

STOLYARCHUK Valentyna

PhD in Techn. Sciences,

Associate Professor of the Hotel, Restaurant and Resort
Business Department,
Poltava University of Economics and Trade,
Poltava, Ukraine

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF INDUSTRIES AGGREGATION IN SERVICES SECTOR OF UKRAINE

Introduction. There are different academic approaches to definition and delineation of services sectors that cover tourism, accommodation and restaurant area. There are so strong links between some of these sectors that they often conglomerate separate groups, which are been considered to be independent industries (in particular, tourism, hospitality et.al.). At the same time, the hotel and restaurant industry are treated both separate industries and components of tourism or hospitality. The scientists point out the problem of a formation of industry structure of services sector.

Purpose. The purpose of the research is to identify theoretical and methodological approaches (conceptual principles and criteria) for definition and delineation of tourism, accommodation and restaurant industry aggregations of services sector of Ukraine.

Results. The modern theoretical and methodological approaches of industry structure formation of services sectors are generalized. Deficiencies in defining the basic conceptual principles and criteria for delineation sectoral groups in national regulatory framework have been identified. It is established that in domestic regulatory base there is no clear definition of certain criteria (for the tourism and accommodation sectors - technology, processes and resource; for the restaurant sector - services).

Originality. The conceptual principles and criteria for definition and delineation of tourism, accommodation and restaurant industry aggregations of services sector of Ukraine are reveal. It is suggestion to use this methodological approach to clear unanimous definition and delineation of industry groups and sectoral complexes (which are linked to tourism, accommodation and restaurant services sector of Ukraine) that providing an opportunity for progressive changes, impact on the development of industries, for effective management of the activities of enterprises in their environment.

Conclusion. Services sector constitutes the engine of economic growth. It is impacted by tourism, accommodation and restaurant industry aggregations. But there are so versatile links between these that there is not any invariable, permanent industry structure. The application of modern approaches to the sectoral structure formation has provided an opportunity to identify gaps in the domestic regulatory documents regarding the established criteria for the sectoral restriction of tourism, accommodation and restaurant industry aggregations. This representation of information provides new opportunities for economic development at country and enterprise level in the context of modern trends.

Keywords: Industry Structure, Principles and Criteria of Structure Formation, Tourism, Accommodation and Restaurant Industries.

Одержано редакцію: 20.12.2019
Прийнято до публікації: 27.02.2020